

"אולי ימצאון שם עשרה"

גליון יחודי

במעלת עשרה הראשונים המשכימין לבית הכנסת

יו"ל בס"ד במהדורה חדשה, עשי"ק פ' וירא לסדר "אולי ימצאון שם עשרה" ה'תשפ"א [ומתאים גם לכל השנה]
- לעילוי נשמת דודי הרה"ג הצדיק רבי נפתלי סימון ב"ר שלום זצ"ל -
מצוה להפיצו לזכוי הרבים - נא להשאירו במקום מרכזי

אם היו בסדום עשרה ראשונים בבית הכנסת - לא היתה נהפכת

"אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה" (יח, לב)

מובא בזוהר הקדוש (מדרש הנעלם וירא קד, א, וז"ל: אמר רב חסדא, אין הקב"ה עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתן של צדיקים וכו', הנשמה פותחת ואומרת וכו' אולי ימצאון שם חמישים וכו'. עוד פותחת ואומרת "אולי ימצאון שם עשרה". אומרת, רבונו של עולם שמא היו מאותם העשרה ראשונים של בית הכנסת שנוטל שכר כנגד כולם שבאים אחריהם, מה כתיב (ביה) "ויאמר לא אשחית בעבור העשרה", עכ"ל.

וכלשון זה מובא גם בהשטות הזוהר (ח"א רנה, א), וז"ל: חוזרת ופותחת ואומרת: רבשי"ע "אולי ימצאון שם עשרה" (בראשית יח, לב), כלומר אולי ימצא ביניהם מי שעוסק בעשרה מאמרות ובעשרת הדיברות בכל יום, וכן אולי ימצאון ביניהם עשרה שמקדימים לבית הכנסת, דהא תנן כל הנמנה עם עשרה ראשונים לבית הכנסת נוטל שכר כנגד כולם שבאים אחריו, מה כתיב (שם, לב) "לא אשחית בעבור העשרה", כל זה יש לנשמת הצדיק ללמד סניגוריא וזכות על הרשעים להשקיט האף והחמה, וכיון שלא מצאה שום זכות ללמד מה כתיב (שם, לג) "וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו", מהו למקומו למקום מעלתו הידועה, ואז נסתלק הדיין ונסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג, וזהו (שם יט, א) "ויבואו שני המלאכים סדומה בערב", עכ"ל.

וכע"ז מובא במדרש רבה (בראשית מט, יג) עה"פ "ויאמר אל נא יחר לה' אולי ימצאון שם עשרה" ולמה עשרה, כדי כניסה לכולם, עכ"ל. ובאר המפרשים שם, דהכוונה שיהיו עשרה שיתכנסו לביהכ"נ לתפילה ולקרות בתורה¹ - שעל ידם תשרה השכינה כדכתיב (תהילים פב, א) "אלהים ניצב בעדת אלי", ועי"ז יסירו את חרון אף ה', עכת"ד עיי"ש.

ובספר 'יסוד יוסף' (סי' כד), כתב לבאר הטעם, שהתיקון של אנשי סדום היה דוקא ע"י שהיו מעשרה הראשונים, וז"ל: ובסדום כתיב (בראשית יג, יג) ואנשי סדום רעים וחטאים, וידוע רעים נקראים החוטאים בהוצאת ז"ל כמו שכתבנו למעלה בהקדמות, ולכן אברהם טען מה שחטאו בהוצאת ז"ל מה תקונם, להיות מן עשרה ראשונים. לכן טען "אולי ימצאון שם עשרה", היינו מן עשרה ראשונים, אם כן יש להם תיקון על החטא. ולכן אמר (שם יח, כה) חלילה להמית צדיק עם רשע, ידוע הקדמת הזהר פרשת נח צדיק נקרא מי שאינו חוטא בחטא זה, ולכן זכה יוסף שיקרא שמו בישראל יוסף הצדיק, כי שמר ברית קודש וכו', עכ"ל.

אברהם אבינו היה זריז ומקדים לתפילה

"וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'ה" (יט, כו)

במדרש "שכל טוב" (סימן כ"ז) דרשו: "וישכם אברהם בבוקר" שהיה זריז ומקדים לתפילה, עכ"ל. ושם (סי' ל"ה) דרשו עוד: "וישכם אברהם בבוקר", זריז עצמו לתפילה וכו', ולפי שגרמו עונינו ובטלו התמידין שמלבנין עונותינו, צריכין בני האבות להתפלל תפילות אשר תקנו לנו, להיות איש שוחר טוב וזריז לתפילה, להקדים בשבח בוראו, עכ"ל עיי"ש. ובגמ' פסחים (ד, א) דרשו: מכאן שהזריזין מקדימין למצוות, עיי"ש.

ולפי מה שנתבאר לעיל בדברי חז"ל, דטענת אברהם אבינו ע"ה "אולי ימצאון שם עשרה" כוונתו, דאולי ישנם עשרה ראשונים בבית הכנסת שיסירו חרון אף ה' מסדום. א"כ יש לומר, דאחר שלא נמצאו עשרה ולא הועילה טענתו, וראה שכבר יש חרון אף ה' בעולם, על כן השכים להתפלל בזריזות כדי להסיר חרון אף ה' מהעולם².

מעלת ושכר עשרה הראשונים מפני שמסירין חרון אף ה' מהציבור

הנה לפי מה שנתבאר בזוהר הנ"ל, שאם היו עשרה בסדום היה זה לימוד זכות עבורם להצילם מן הפורענות. משמע לכאורה שבמקום שישנו ציבור גדול, א"כ אין מעלה לעשר הראשונים. וכן משמע לכאורה מדברי הגמ' בברכות דף ו' ע"ב: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס, שנאמר (ישעיה נ, ב) "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה", עיי"כ.

אכן בזוה"ק פרשת נשא (קכו, א) משמע דעל זה נתיסדה מעלת עשרה הראשונים, שבביאתם לביהכ"נ מסירים חרון אף ה'. אלא שהזוהר מוסיף, דאפילו אם באו, אלא שלא באו כחדא לביהכ"נ, אומר הקב"ה (שם) "מדוע באתי ואין איש". וז"ל הזוהר שם [הנוגע לעניננו]: "איש כי יפליא לנדור וגו'" (ויקרא כז, ב), רבי אלעזר פתח "מדוע באתי ואין איש וגו'" (ישעיה נ, ב), "מדוע באתי", כמה חביבין אינון ישראל קמי קודשא בריך הוא, דבכל אתר דאינון שריין קודשא בריך הוא אשתכח בינייהו, בגין דלא אעדי רחמותא דיליה מנהון. מה כתיב (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "ועשו לי מקדש" סתם, דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי, והא אוקמוה ושכינתא אקדימת לבי כנישתא. זכאה ההוא בר נש דאשתכח מאינון עשרה קדמאה בבי כנישתא, בגין דבהו אשתלים מה דאשתלים ואינון מתקדשי בקדמיתא בשכינתא. והא איתמר, והא בעיא דישתכחו עשרה בזמנא חדא בבי כנישתא ולא ייתו פסקי פסקי וכו'. וכד אתת אקדימת שכינתא ובני נשא לא אתיין כחדא כדקא יאות, קודשא בריך הוא קארי "מדוע באתי ואין איש" (ישעיהו שם). מאי "ואין איש", דלא מתתקני שייפי ולא אשתלים גופא. דכד גופא לא אשתלים אין איש, ובגין כך "ואין איש" דייקא, עכ"ל³.

וכן נראה מהראב"ה (ח"א, מסכת ברכות סי' י"ב), שכתב וז"ל: [וכן הרגיל לבוא לבית הכנסת] ויום אחד לא בא הקב"ה שואל אחריו. וכשלא מצא עשרה מיד כועס, שנא' (ישעיה נ, ב) "מדוע באתי ואין איש", ולכך תיקנו חכמים עשרה בטלנים בעיר ומתפרנסים מן בני

¹ וכדמצינו בגמ' בריש מסכת מגילה (ב, א), דקריין ליום שמתכנסים בו עשרה להתפלל, "יום הכניסה", עיי"ש.

² יש להוסיף בזה, מה שמובא בספר 'אוהל מרים' (עמ' נב) בשם הגר"ש פינקוס זצ"ל בזה"ל: על אברהם אבינו ע"ה המליצו חז"ל (ב"ר יד, ו) את הפסוק "האדם הגדול בענקים" (יהושע יד, ס). אחד פעם שאל אותי: "מהיכן היה לאברהם אבינו מנין? גם אם הוא היה יכול לצרף את אליעזר, הוא עדיין לא הגיע בכך למנין?!" התשובה היא: אברהם אבינו לא היה צריך כלל מנין, כי הוא כלל בתוכו את כל ישראל מסוף העולם ועד סופו. אנוחו צריכים מנין כי כל אחד מאתנו נחשב כיהודי בודד, אבל הוא היה כללות כל עם ישראל, עכ"ל. ושורר בספר 'יש משמאל' (שנת תרע"ב) שכתב בזה וז"ל: הנה ידוע שעשרה חלקי הגוף שבאדם רומזים לעשר ספירות בלימה. הראש כנגד ג' הראשונות ושתי הזרועות והגוף באמצע נגד חג"ת ושתי ארכובותיו והאבר והעטרה נגד נח"י"מ, ובמילה שהיא התגלות העטרה נשלמו כל עשרת חלקי גופו. וע"כ המתין עם המראה שיהי' היום העשירי לעומת עשרת חלקי גופו הנשלמים. והנה אמרו ז"ל (ברכות ו' א) עשרה קדמה שכינה ואתיא, ובזוה"ק והי' מתנין קדוש אלו שייפין דבר נש. וע"כ אברהם שהשלים אז כל עשרת חלקי גופו נעשה הוא לבדו מחנה שלם, ויצדק בו המנן 'עשרה קדמה שכינה ואתיא', כי הוא לבדו היה כמו עשרה והקדימה השכינה טרם הכנתו, עכ"ל עיי"ש.

³ דברי הזוהר הובאו בשלימות בספרנו 'ומשחרי ימצאוננו' כך א' שער ב' פ"ב בירור סעי' א' אות א' [ועיי"ש מש"כ בבאר דבריו], ועיי"ש מש"כ בכרך ב' שער ד' על פסוק זה.

העיר. ובפרק שלשה שאכלו (ברכות מז, ב) גרסינן: אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שימנה מעשרה ראשונים, שאפילו מאה באים אחריו נוטל הוא שכר כולם, שכר כולם סלקא דעתך, אלא אימא נוטל שכר כנגד כולם, עכ"ל. ומדהסמך להו בהדי הדדי, נראה שהבין שזהו יסוד מעלת עשרה הראשונים.

וכן מפורש בספר 'מנורת המאור' הקדמון (פרק ב - תפילה, בענין התפילה, עמוד 47-46), שכתב וז"ל: וכשהקב"ה נכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומוצא לשם עשרה מתפללין, יתעלה וישתבח ואומר "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (ישעיהו מג, כא). אבל כשהקב"ה נכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואינו מוצא לשם עשרה שמתפללין, מיד כועס ואומר "מדוע באתי ואין איש" (שם ט, ב), איש [ר"ת] אמן יהא שמיא רבא וכו'. **לפיכך צריך אדם להשכים לבית הכנסת, שישתדל שיהיה מעשרה הראשונים**, שכל הנמנה מעשרה ראשונים ובאו אחריו כמה בני אדם להתפלל, הוא נוטל שכר כנגד כולם, והעשירי נוטל שכר כנגד הטי' כולם. על כן ישתדל אדם שימנה מעשרה ראשונים, ולהתפלל תמיד עם הציבור, עכ"ל⁴.

וכן מבואר בספר 'אור השנים' להגה"ק רבי אריה ליב הלוי עפשטיין זצ"ל, שכתב וז"ל: ויהדר להיות מעשרה הראשונים ויאמר: הריני מוכן ומזומן להיות מעשרה הראשונים כמו שתקנו חז"ל ואסמכוה אקרא שנאמר (שם) "מדוע באתי ואין איש" לקיים מצות עשה ומצות ל"ית אחת, עכ"ל⁵ [ועי' ספר 'פתוחי חותם' (להגה"ק רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל) פרשת במדבר, ובספר 'מנחת אהרן' להגרי"ד פארדו זצ"ל] כלל ט"ו].

מעלה זו שייכת אף במקום שיש ציבור גדול

ונראה שמעלה זו שיש לעשרה הראשונים בזה שהם מסירים את חרון אף ה', אין זה רק במקום שהמנין מצומצם וישנו חשש שלא יהיו עשרה כלל לביהכ"נ ויהיה ח"ו כעס⁷, אלא אף במקום שהציבור הוא גדול ואין חשש זה, בכל זאת יש מעלה בזה לעשרה הראשונים. והוא לפי משי"כ בספר 'סמיכת חכמים' (ברכות ו, א), בבאור דרשת חז"ל [לפירוש רש"י]: מנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר (תהילים פב, א) "אלהים נצב בעדת אל", וז"ל: ונ"ל לפרש דידוע דשם 'אלהים' הוא מדת הדין כדכתיב (תהילים נ, ו) "אלהים שופט", ושם 'אל' הוא מדת החסד כדכתיב (שם נב, ג) "חסד אל כל היום". ועתה קשה למה פתח באף במדת הדין כאן ומסיים בחסד אל, אם אמנם אמרינן בעלמא⁸ צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה, מ"מ ענין זה אין לו שייכות כאן ומאי בעי הכא, ולמה ליה לשנות ולכתוב שני שמות, לפתח באל וסיים באל. אלא כוונתו להורות, ע"פ מאי דאמרינן לקמן (ו, ב) בשעה שבא הקב"ה לביהכ"נ ולא מצא שם עשרה מיד כועס, והיינו מדת הדין הוא הכעס וחרון אף של מקום. ועתה הכי פירושו, דהקב"ה מקדים עצמו לביהכ"נ תכף טרם יבואו העשרה ומיד כועס - היינו ששולט המדת הדין אולי לא ימצאו ולא יכנסו שם עשרה, אבל המדת הדין אינו עושה עדיין שום פעולה לרעה חלילה, כי באולי יבואו עשרה, וכן אמר "אלהים נצב" שפירוש לשון הכנה, היינו שמדת הדין הוא מוכן וממתין באם לא יבואו עשרה יעשה דין בהם. ואח"כ כשבאים עשרה שנקראים עדה "בעדת אל" הוא מדת החסד, כשהם עדה מתהפך המדת הדין כדאמרינן (יבמות סד, א) למה נמשלה תפילתן של צדיקים לעתר וכו', - כך תפילתן של צדיקים מהפכין ממתת הדין למדת הרחמים, א"כ מוכח ששכינה קדמה ואתיא בשעה שיש מקום למדת הדין לחול, דאי לא אתי עד דיתבי, קשה מדת הדין מאי בעי התם ולמה תחילה דין ואח"כ חסד, אלא כדאמרינן. ואין להקשות הלא קמי שמי גליא אם יבואו עדה או לא, ומה מקום למדת הדין לבוא. הא ל"ק, דכיון שהאדם הוא בעל בחירה אין מחרתו, דאל"כ לא היה שייך שכר ועונש חלילה, עכ"ל.

נמצא איפוא מבואר מדבריו, דמיד אחר שקדמה שכינה ואין עשרה לביהכ"נ - מדת הדין נמצאת שם, דכך הוא הסדר, ואפילו אם קמי שמיא גליא שיבואו לבסוף ציבור גדול. ובגמרא ביאת כל עשרה הראשונים לביהכ"נ אזי מתהפכת מדת הדין למדת החסד. לכן ברור שכל מעלה זו שייכת לעשרה הראשונים בלבד, מפני שרק הם אלו שהפכו את מדת הדין למדת החסד בהיותם "עדת אל", וממילא הבאים אחריהם אינם מוסיפים כלום דהם מושפעים ממדת החסד שכבר נמצאת לביהכ"נ ע"י עשרה הראשונים. ולכן מדה כנגד מדה זוכים עשרה הראשונים לשכר כנגד כל הבאים אחריהם, מפני שהם הסירו את המצב של החרון אף לפני בא כל הציבור, וכמשי"נ.

תועלויות בדיני התפילה ובקיום המצוות למשכים מעשרה הראשונים

- [א] הזהיר להשכים מעשרה הראשונים, ממילא מקפיד להתפלל בציבור.
[ב] השכמת בית הכנסת מסייעת לאדם להתכונן לתפילה ולהתכוון בה כראוי, ולהרגיש שהוא עומד לפני מלך.
[ג] ע"י שמקדים לבוא מ"י הראשונים מתפלל כל התפילה כסדרה, בלא לדלג או להחסיר אפילו תיבה אחת.
[ד] מקיים בזה דין השו"ע (סימן נו סעי' א') להשתדל לרוץ לענות קדיש [והיינו הקדיש הראשון שקודם פסוקי דזמרה] (מסנ"ב ריש סימן נב, ע"פ ספר 'מגיד משיחים' (נטורי אמן ח"א עמ' 18)
[ה] ע"י שמשכים מ"י הראשונים בתמידות, מרויח גם מעלת דין 'קביעות מקום' לתפילה.
[ו] המשכים מ"י הראשונים שהוא צדיק (זוהר תרומה, קלא, א) מקיים ההידור לבדוק ולהפריד ציציותיו קודם שמתעטף.
[ז] ע"י שמשכים לבית הכנסת יכול להספיק לומר סדר הקרבנות כראוי.
[ח] המשכים יכול לומר פסוקי דזמרה כראוי! בקול רם בנחת ובכוונה.
[ט] המשכים להיות מ"י הראשונים, יוכל להספיק ליטול הלולב בסוכה שבביתו קודם יציאתו לביהכ"נ.
[י] הנוהג כהמקובלים, כשמשכים מ"י הראשונים, יכול להספיק להקיף התיבה ולומר מזמור "אלו-הים יחננו ויברכנו" שיש בו ז' פסוקים.
(כנלענ"ד, וכן מוכח מהמפרשים)
(ספר הזכרונות להגה"ק רבי שמואל אבוהב, הלי' תפילה פ"א; קובץ שיחות להגרי"ג ווכספויגל, פ' יוקהל עמ' צא)
(עטרת צבי דרוש יא, ואורח ישרים ברכות ו, ב; להגאון רבי מנחם צבי טאקסין)
(נועם מגדים להגאון רבי אליעזר הלוי הורוץ מטרנינגראד, פ' שלח)
(כנלענ"ד פשוט)
(ספר המנהיג דיני תפילה סימן ג' עמ' מב)
(עי' טור או"ח סימן תרמ"ד, בב"ח ויבכורי יעקב)
(ספר שער הכוונות, דף ג)

גליון זה נלקט מתוך הספר היחודי

"ומשחרי ימצאוני" ב' כרכים, כל-בו במעלת עשרה הראשונים המשכימים לבית הכנסת

אשר יו"ל בהסכמת גדולי ישראל שליט"א מכל העדות והחוגים, ובראשם מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א, ובי"ה מאז הופעתו (לפני כ-ד' שנים) נוצר חיזוק גדול מאוד בנושא זה, בהרבה מקומות בארץ ובעולם.

אכן כבר כשנה, שאזלה המהדורה הראשונה.

וניתנת בזאת האפשרות לכל אחד להיות שותף בזכויה הרבים הגדול! בהוצאת 'מהדורה שניה', והפצתה ברחבי תבל.

לפרטים והנצחות: ניתן לפנות למחבר רבי איתמר חבשוש שליט"א הלל 31 עיה"ת אלעד טל': 054-8452645, דוא"ל: Ci9335108@gmail.com או להפקיד לבנק פאג"י סניף 188, מס' חשבון 105-386715 [ולציין המטרה].

⁴ שו"ר שכי"מ גם מספר 'יחסי תנאים ואמוראים' (ערך חלפתא, עמ' ש"ז), לרבי יהודה בן קלונימוס משפירא זצ"ל רבו של הרוקח, הבאנו דבריו בספרנו 'ומשחרי ימצאוני' כך א' שער ב' פרק ד' בירור סעי' ג' אות ט', עיי"ש.

⁵ עינין משי"כ בביאור דבריו שם (כרך א' שער ב' פ"א בירור סעי' א' אותיות י"ג-י"ד).

⁶ ועי' ספר 'זעקת מרדכי' דרוש כ"ב להספד עמ' קע"ה (להגאון רבי מרדכי סגרון זצ"ל בעמח"ס שו"ת 'ישב מרדכי', 'דברי מרדכי', ועוד), וכ"כ בקצרה בספר הערות ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בברכות דף מז ע"ב, עיי"ש [ועי' מה שכתבנו בגדר הדברים בספרנו 'ומשחרי ימצאוני' כך א' בשער ב' פ"ו בירור סעי' א' אותיות א' ו'ג].

⁷ ועי' משי"כ בזה בכרך ב' שער ה' פסקא ב' אות ה', ודו"ק.

⁸ עי' מד"ר, בראשית (סו, ד).